

ACC. N:R M. 13854: 1-12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Småland Upptecknare: Tölve Olsson, Alqutsboda
Härad: Uppvidinge Berättare: Matilda Johansson, "
Socken: Alqutsboda Berättarens yrke: hem. äg. - änka
Uppteckningsår: 1951 Född år 1864 i Alqutsboda

²
Julfirande och jul seder. s. 1-9.
Nya. s. 10-12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUNDJulfirande och julseder.

I min barndom var julfirandet mycket ovanligt ännu. Jag har också hört berättas av min mor hur det var ännu tidigare.

Julfirandet för var mycket mera ovanligt ännu. Julfirandet började med Tonsafton. Den natten fick inte nyjölaren ha kommen i gång, ty då kom det andra och tonstol och fräddande kommen och nyjöllet.

Till jul skulle man ha rikligt med mat. Det bakades, stekades och stöptes färs flera vedar i ugnen. De som var fattiga gick ofta tiggande strax före jul och fick då

mycket i giva från de rikare brö-
derna. Det såbände man med
när man lagade till julemat.

Man hade alltså mycket att
göra före julen, men under sjutton
helgen fick endast de nödvändig-
ste artiklarna skolas, de kreatur som var
och sådant.

Man hade en mängd "småcken"
just i samband med julbräddan
och helgen.

Tröskningen måste man ha klar
innan jul, annars gick råttorna
i sår, trodde man. Man fick inte
glömma hänga ut julhärom före
klockan 12 på juleafton, annars
fick man ingen rek att hänga ut
till nästa jul. Man måste ha allt

ACC. N:R M. 13854:3.

arbete klaret innan julaften ringdes in. Den som var först färdig skulle också bli färdig först med allting under nästa år.

På julaftens frimiddagen bodde man i köket, alla i samma vatten. Mannen började och sedan hustrun barnen och tjänstefolket. Hustrun skulle hjälpa mannen med tvättningen, så blev sängen god under julaften.

I köket hängde man lakan och ett lakan spikades upp för att släppa mot spöken. Både i stuga och köket störde man lakanet lakan eller gavs på golvet.

Om det blev främmande på julaften måste man bjuda på något,

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4.
annars gick den förnunder ut med
julen.

Klockan 12 på julaften öppnade
man dörrarna i Ladugården, så att
konsten skulle komma in där.

Någon julgran fanns inte, det
är ett mycket gammalt.

Det var vanligt, att man "doppa-
de i gylten". Kvarnstenen åt man ät-
välling, kött svinlavad, skinka, ister-
bröd och reboensmjäll, gäst och lutt-
fisk. Vällingen, korven och flösket
äts i ett stort häll med träskedar.
Husbonden skulle skära skinken
och brödet. En plats skulle alltid
stå tom vid brödet, om det skulle
födas något barn i familjen. Brödet
fanns inte dröas av från annandagen.

ACC. N:R M. 13854:5.

julbrasan skulle tändas innan
det snickade. Om den öppnade
bra skulle det bli bra kom under
året. Var och en vid julbordet hade
sitt ljus. Om någons ljus steknade
och isen gick mot dören, skulle
hon dö under året. Julljusen skulle
brinna hela natten. Om någon tap-
pade något vid bordet fiske hon inte
ta upp det förrän nästa morgon,
annars skulle hon dö under nästa
år. Om ~~gäst~~ julljusen brann jämnt
och klart blev det ett gott år, men
om de rök och fladdrade blev det
ett svårt år.

Om man gick runt på julaf-
ton och kände genom fjörteen, hundra
och nio, vatten, som skulle dö

5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

under märta år. De hade då inga
huvuden.

Man hade en mängd "tecken" för
hur skörden skulle bli under det
nya året. Var julaften klar, blev
skörden god, men om det var ovä-
der så blev det dålig skörd. Kom
ovädret från öster, skulle många
kreatur dö, kom det från väster,
blev det dåligt juktår, kom det
från norr skulle både människor
och djur dö, men kom det från
söder betydde det mirsväxt och fruk-
ter hos både djur och människor.

Shen sålde hela juldagen, då
blev det bra reg.

Arken efter julbrasan störde
man på kreaturen för att de inte

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

skulle få lör. Julölet hällde man
över ryggen på krossen, så blev de
att trivas nästa år. Hsten skulle
dricka över en silversked på juld-
gen, så fick han inte krossa.

Om man lade sig på julaft-
on, skulle man gå till ark
i spisen. Om det på juldags mor-
gnen var fotspar i ark vänta utår,
så skulle någon gå under nästa år.
Var de vänta inat, skulle någon
färd.

På jultullen trodde man att
de döda hade ottesång i kyrkan. Det
hade liksom, att folk kommit för ti-
digt till julaften och så fick se de
döda gård tjänst.

Under färden till kyrkan

ACC. N:R M. 13854: 8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hade man blott. Karlarna hade
med sig "lomma flaskor" med bränn-
vin, som de brukade bjuda vänner
på i kyrkstallarna före gudstjänsten.
Oblomst tog de nog en tur ut under
jälva otton och så, om predikan blev
för lång. Julbrännvinet hade man
druckit under julaften, ty det var
vanligt att flera bröder slog sig
samma om ett anhare. Vid del-
ningen sågs det ofta rätt myckhet.
En del sade, att halmen på stug-
golven var för att inte karlarna
skulle stå sig om de tillade kull
med de brenn från delningen av
julbrännvinet.

När man för hem från jul-
otton brukade man köra ihop

ACC. N:R M. 13854:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

och den som kom först hem från ut-
tan av bönderna i byn, fick sin skörd
först inbärgad.

juldagen fick man inte gå
bort, utom måste hålla sig hemma.
Man fick inte heller laga någon
särskild smet, utom fick äta av
den kalla, som var över från jul-
aftnen. Man fick inte heller stä-
da i stugan eller tvätta i ladu-
gården.

Annandagen skulle man där-
mot ut och springa efter stället
sittandet och åtandet under julhel-
gen, och så började också julkala-
sen, som höll på så länge julen
varde. Under veckorna ordnade
ungdomen ofta lekstugor.

ACC. N:R M. 13854:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Även vid rygär hade man en man-
sa "männan".

Man tänkte mycket nog på, vad
som hände under rygärs dagen, för
det hade betydelse för hela året.
Vad som hände den första dagen skulle
komma att upprepas igen under
årets lopp. Man fick t. ex. skuta
sig nog för att göra en person illa
på rygärs dagen, ty gjorde man det,
så skulle man få årets slut kom-
ma att göra sig olydlig i d. v. s. väl-
la rygärs d. d.

På rygärs afton skulle alla i
gården sätta skorna tätt intill var-
andra. Därför skulle det bli god
dämja i huset under det komman-
de året. En annan teor var, att om

ACC. N:R M. 13854: //.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ningon ställde sin sko upp mot väggen på nyårsaftnens kväll, och den på nyårsdagens morgon var medfallen, så skulle hon också då inman året var slut.

Det hade också en viss betydelse, vem som först kom på besök på nyårsdagen, var det nämligen en kvinna, skulle bonden frida på gården, men om det var en man, blev det motstriden. På nyårsdagen fick man inte slippa in någon främmmande i lodugärdens eller stallet, det var inte bra för djuren. Kom det i alla fall in någon, så skulle man när hon gått ut "korta eld" efter honom och spotta ordentligt tre gånger.

ACC. N:R M.

13854:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Långt före i tiden har jag lärt,
att man gjorde upp eldar för ett
"bränn ut" det gamla året. Sam-
tidigt skulle man skjuta genom
frusten.

Nyårsdagen skulle man äta
upp ett av juläpple på fastande
morgon.

Säddent som nyåret var, skulle
och de följande nyen bli: Sol-
shen på nyårsdagen bådade inte
något gott är.